

RANCURA

púgol, V. *Rampins*

RANCURA

En el sentit de 'querella, plet, litigi', abundant des d'antic en qüestions feudals (*DECat* VII, 91b1-19), s'aplicà a possessions que havien estat en disputa; p. ex., un mas d'aquest nom a La Roca d'Albera (si bé avui diuen *mas d'ənřəŋkúra*).

A la Vall d'Aran —pronunciat a *řenčkàles*—, paratge de gran extensió de prades, que ocupen la major part de la vall de l'afl. dr. del riu Valarties —el gran afluent de la Garona, te. Arties—, que provinent dels estanys de Montcasau i Saslòses, en la cara Nord del Montardo, desaiuga al Pont d'Arressèc; resulta de dissimilació de la forma gascona *arrencure*, com figura en un doc. de Bigorra a. 1281: «deuen --- fer *arrencure* a lui [al Senyor], d'aquedz qui feyt ag aguesen»; i a. 1140 en trad. del S. XIV: «comte de Bigorre per la *rancura* que avé al Douedo de Benac ---»: per la disputa que tenia amb el dòminus de Benac (*Livre Vert de Benac*, 216, 183).

RANDA

Llogaret mallorquí agre. a Algaida (mapes Despuig i Mascaró), en el qual terme hi ha el Puig de *Randa*, i els antics i famosos santuaris de *Randa* i de *Cura* [1803, N. S. de *Cura*: *BSAL* VIII, 8a].

Oït (a) *řándə* i Puig de *řándə*, en l'enq. que vaig fer el 1964 a Algaida (XL, 95.18, 95.8); gentilici: *rander* (*BDLC* VI, 176). Hi visqué penitent Ramon Llull, com és sabut «en una montanya apellada *Randa*» (*Vi. da Coetània*, *BSAL* VII, 92).

MENC. ANT. En el *Rept.*, la Alcheria *Arranda* figura atribuïda al vell terme de Montuiri (Bof., 105; cf. Quadrado, 481).

De l'ar. *rānda* «laurus» (*RMA*, 453), nom d'unitat de *rand*, id., únic registrat a la seva p. 109, i en *PALc*; en aquesta posició darrere *r* però davant consonants no emfàtiques ja és d'esperar que es vacilés entre *rānda* i *řānda*: d'on la variant «Alcheria *Arrenda*» de la p. 31 del *Rept.*¹

El pagès, i únic amo, de l'illa de Cabrera, signant el Puig de *Randa*, ben visible allí al NE., en deia *Pui de Grassa*, tot admetent que és on hi ha *Cura* i el poblet de *Randa* (Ll. LI, p. 4.10). Secundàriament: *Ca Na Randa*, masia del terme de St. Llorenç des Cardassar (*Masc.*, 30E1): deu venir d'una dona de Randa establerta allí (uns 30 k. més al ENE.). Anàlogament, Ses Figueres d'en *Randa* a Sa Capelleta, prop de la vila d'Eivissa (XXXIX, 111.20).

¹ És mot sense arrel clara en àrab, que crec rar en l'àrab oriental, registrat sobretot en les fonts hispàniques i algerianes (Beaussier, Mercier), però manca del tot en Dozy i en l'àrab corànic (Dieterici), i fins en l'egipci Boqtor, que només porta el nom *řār*, d'ús més general. D'aquí que alguns sospitin que en

el fons resulti d'un manlleu, com m'escriu l'amic neoyorquí D. Ripley (1960), relacionant-lo amb *lorandrum*, llatinització del gr. *řodóđevđrov* 'baladre': ¿potser alterat per via de *al-(o)rand(r)o* amb dissimilació? Si bé més valdrà deixar la paraula als orientalistes. En efecte, alguna de les fonts orientals més antigues el donen com nom d'altres plantes, entre elles l'«àloes» la murta i l'*Artemisia ponticus*. De tota manera està abundantment registrat com un arbre del Desert, des de les fonts orientals més antigues, ja abans del Djauharí i el Qamús: Lane, 1165, i Freytag.

RANDERO

Val.: bandoler vagabund: Cova 'l *Randero*, a Pedreguer; *Caseta 'l Rander*, a Morella, explicats com deguts a un encreuament de *roder* amb (*ar*)*ran* 'refugi arran i al peu d'una penya' (*DECat* VII, 42.48).

RANES

²⁵ Val., nom de la séquia que dóna reg als pobles de la Costera de Xàtiva, nom que s'ha usat també per denominar en conjunt el grup d'aquests pobles i que s'usa sobretot com distintiu de *Llanera de Ranes* i *La Llosa de Ranes*.

Enqs. de 1962 a La Llosa (XXXII, 37-40) i a Llanera (44-47), en les quals també ho vaig oir amb aquest determinatiu. Sobretot a Canals em parlaren força de la *Séquia de řanes*, referint-se a la zona entre Canals i Aiacor (en la llista de noms, va entre la Casa de la Sènia i l'ermita del Crist de la Salut: XXXII, 28.8, 30.24); és en la zona 5 del cadastre de 1942, que la mostra dividida en 9 parts; mentre que la «séquia de la Vila» en té 11; ara bé, Llanera es troba 2k3 al N. d'Aiacor, i La Llosa 6k5 al NE., i separats per Cerda, Torrella, La Granja etc. Cf. Cavanilles I, 23-4, que, sense dir-ne el nom, parla llargament de la séquia i de la seva utilització per part dels onze pobles de la Costera.

Dades històr. en SSiv. sobre *La Llosa* (280) i *Llanera* (278) (cit. amb determinatiu *Ranes*). S'ha usat col·lectivament per a la comarqueta: Sarthou dóna compte d'un relat de 1601 de «Xàtiva contra la *Costera de Ranes*» (*Història de Xàtiva* I, 414). I en l'avaluació governativa de la població, c. 1600, es posa *Les Ranes* com lloc poblat (29 cases només deduïda per Chabàs, *El Arch.* IV, 382).

El que importa més és que el nom ja figura en el *Rept.*, com una alqueria veïna, en donacions de 1248; dins una llista: «Castelló Xàtiva, *Rabna*, Benimantel ---» (ed. Bof., 470.2); distribuïnt als seus pobladors: «50 populatoribus de *Rabana*, sci. Johanni de Unocastello --- et aliis: singulas domos in Xativa et 125 jov. --- vinearum in alcheria predicta de *Rabana* et aliis alcheriis eidem contiguis» (437.6, 10); i ja abans, aquest cop escrit sense la *-b-*: darrere les «donaciones Castillionis Xative» va «*RAANA*: 50 populato-